

Радіоненко О. М.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри маркетингу ім. А.Ф. Павленка,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-42>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СОЇ В УКРАЇНІ, ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЩО ВИПЛАВАЮТЬ НА МАРКЕТИНГОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

При виборі перспективного напрямку вирощування білково-олійних культур, вітчизняним аграрним підприємствам важливо орієнтуватися, насамперед, на дві надважливі обставити: *експортний потенціал продукції*, який може забезпечити довгострокові контракти з міжнародними компаніями, та *перспективи стабільного збуту вітчизняним переробним підприємствам*, що в умовах складної та важкопрогнозованої логістики (в т.ч. до морських портів) має забезпечити аграрному підприємству належний рівень виробництва та реалізації готової продукції.

Загальні тенденції світового аграрного ринку останніми десятиліттями показують нам переорієнтацію виробництва сої на збільшення виробництва якісного харчового і кормового білку, зростання обсягів рослинних олій та збільшення ролі культурних рослин у медицині. Згідно із набором завдань, єдина культура, яка сприяє їх вирішенню, в значній мірі, є культура сої.

В Україні виробництво сої має давні агротехнологічні традиції, проте своє місце в переліку значимих агрокультур остання почала визначати, коли з'явилися повноцінний доступ до сучасних агротехнологій, впроваджуються скоростиглі сорти сої, розвивається переробна промисловість, та є стійкий попиті як на сировину, так і на продукти її переробки [1]. Варто зазначити, що соя є найпоширенішою серед зернобобових і олійних культур в світі, вона відіграє вирішальну роль у зерновому, харчовому та кормових балансах.

Аграрне виробництво загалом, зокрема і вирощування сої перебуває сьогодні під безпрецедентним впливом негативних факторів, насамперед

зовнішнього маркетингового середовища. Варто зупинитися на головних із них, які на нашу думку визначають маркетингові перспективи ринку сьогодення, так і в найближчому майбутньому: *по – перше* це питання застосування генної інженерії, На нашу думку, тує є і загрози і перспективи, адже з одного боку існують законодавчі обмеження на використання генної інженерії, з іншого боку на загальний світовий ринок впливає, в т.ч. і продукція з ГМО, яка суттєво впливає на загальне ціноутворення. Враховуючи загальні тенденції щодо обмеження використання продукції з ГМО, зміни в глобальних харчових пріоритетах, популяризації здорового харчування – перспективним, на наш погляд є виробництво сої без застосування ГМО. В своїй роботі «Культура сої в Україні та світі: історія, сьогодення, перспективи» Мельник Вікторія досліджує основні моменти, які стосуються ГМО при вирощуванні сої та надає обґрунтовані висновки по цій темі, зокрема зазначено, що соя є однією з сільськогосподарських культур, над якими проводяться генетичні зміни. Генномодифікована соя (ГМ-соя) входить до складу дедалі більшої кількості продуктів. Американська фірма Монсанто (світовий лідер поставок ГМ-сої) у 1995 р. випустила на ринок генетично змінену сою з новою ознакою «Раундап Реді» (англ. Roundup Ready, або скорочено RR). «Раундап» це торгова марка гербіциду під назвою гліфосат, який був винайдений і випущений на ринок Монсанто в 1970-х роках. ГМ-соя, стійка до гербіциду гліфосат, який використовується для боротьби з бур'янами. На даний час RR-соя вирощується на більше як 90% усіх посівних площ США, засіяних цією культурою [5].

Г.В. Дроник та ін. в своїй роботі «Безпечність вживання гліфосат-резистентної генетично модифікованої сої», проаналізувавши дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, зазначають, що гербіцид «Roundup» здатний до накопичування в насінні сої, крім цього, може викликати анатомічні патології, зміни у сечі та біохімічних показниках крові, функціональні та морфологічні перетворення нирок і печінки, а також призводити до порушення клітинного окиснення [2].

Наразі в Україні заборонено вирощувати ГМ-сою. У серпні 2023 р. Верховна Рада України прийняла закон «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції», якому буде надано чинності з 16 вересня 2026 р. [3]. Вказаний закон визначає правові та організаційні засади державного регулювання генетично-інженерної діяльності. З урахуванням цього, вважаємо, що перспективним, зокрема з точки зору експортного потенціалу, аграрним

підприємствам варто зосереджуватися на виробництві та реалізації органічних сортів сої.

По друге – вплив законодавчих ініціатив, які змінюють експортні можливості для агротрейдерів з одного боку, а з іншого створюють передумови для розширення внутрішнього потенціалу переробки сої та, відповідно формування додаткової вартості з готової продукції. Зокрема, з 04 вересня 2025 року діє закон № 4536-IX що запроваджує 10% експортне мито на сою та ріпак [4]. Метою є стимулювання внутрішньої переробки; ключовими положення новоприйнятого законодавчого акту є провадження мита в розмірі 10% від митної вартості товару, запроваджено його до 2030 року, з 01 січня 2023 року його розмір планується зменшити до 5%; зазначимо що мито сплачують агротрейдери та посередники, а аграрії, які реалізують продукцію на експорт самостійно, від мита звільнено; таким чином, передбачається що дія цього закону стимулюватиме саме аграрних виробників розширювати маркетинговий потенціал сої, шукати додаткові можливості для внутрішньої реалізації.

По третє, що стосується безпосередньо вирощування сої – аграріям потрібно враховувати вплив на посівні площі проблеми забруднення від військових дій та майбутнього багаторічного розмінування потенційних посівних площ – цей фактор потребує значних інвестицій та трудовитрат, що впливатиме на кінцеву ціну готової продукції та перспективи її реалізації.

Як підсумок, можемо зазначити, що для аграрного підприємства вкрай важливо враховувати та постійно слідкувати не тільки за зміною цінової кон'юнктури, а і поточний та перспективний вплив факторів маркетингового середовища, адже від цього буде залежати як формування короткострокової, так і довгострокової виробничої та маркетингової стратегії.

Література:

1. Бабич А.О., Бабич-Побережна А.А. Світові та вітчизняні тенденції розміщення виробництва і використання сої для розв'язання проблеми білка. *Корми і кормовиробництво*. 2012 № 71. С. 12–26.
2. Дроник Г. В., Чорна І. В., Рогозинський М. С. Безпечність вживання гліфосат-резистентної генетично модифікованої сої. *Біологія тварин*. 2018. Т. 20. Вип. 1. С. 40–48.
3. Закон України №3339-IX «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за розміщенням на ринку генетично модифікованих організмів і продукції». Відомості Верховної Ради. 2023р. № 91. ст. 354

4. Закон України № 4536-ІХ про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» та з метою удосконалення окремих положень податкового законодавства. Урядовий кур'єр, 2025, №183 від 06.09.2025р.

5. Мельник Вікторія, Культура сої в Україні та світі: історія, сьогодення, перспективи. *Історія науки і біографістика*. 2024. № 3. С.92–111